

102067

Лаврентоза

ОЦЪНЕНИЕ

НА

БЪЛГАРСКИТЪ НАРОДНИ ПЪСНИ

ПО

ФОРМАТА И СЪДЪРЖАНИЕТО ИМЪ.

ДВЪ СКАСКИ ДЪРЖАНИ ВЪ „СЛАВЯНСКА БЕСЕДА“

ОТЪ

ПРОФ. АНТОНЪ ФЕЗЕНШЕКЪ.

Чистиѣтъ приходъ отъ книгата ще се употреби въ полза на памет-
ника за ЦАРЯ ОСВОБОДИТЕЛЯ въ София.

СОФИЯ.

ИЗДАНИЕ НА „СЛАВЯНСКА БЕСЕДА“.

1881.

Frjozannu Dragemu prijatelju
Lodvi Rozánu,
Cand. prof.

v spomin
Pisatelj.

Vofiji 5. julija 1881.

БЪ.

Д

Числ

ОЦЪНЕНИЕ

НА

БЪЛГАРСКИТЪ НАРОДНИ ПЪСНИ

ПО

ФОРМАТА И СЪДЪРЖАНИЕТО ИМЪ.

ДВЪ СКАСКИ ДЪРЖАНИ ВЪ „СЛАВЯНСКА БЕСЕДА“

ОТЪ

ПРОФ. АНТОНЪ БЕЗЕНШЕКЪ.

*Чистиятъ приходъ отъ книгата ще се употрѣби въ полза на памят-
ника за ЦАРЯ ОСВОБОДИТЕЛЯ въ София.*

СОФИЯ.

ИЗДАНИЕ НА „СЛАВЯНСКА БЕСЕДА“.

1881.

102067

Ø 3282/1948

ПРЕДГОВОРЪ.

Съ тази книжка «Славянската Беседа» за първий път встъпва въ литературното поле. Понеже отъ такъвъ родъ трудъ влиза въ предначертаната цѣль на дружеството, то това се поема да разшири кръга си и отъ къмъ тая страна, въ която до сега въ насъ се уеѣща голѣма празнина.

«Славянската Беседа» обаче ще се стареа да богати Българската литература, до колкото ѝ това бѣде възможно; и то така като ще да издава на дружествени разноски книжки съ извѣтна полза и добро съдържание, до гдѣто найпослѣ успѣе, да основе едно собствено периодическо списание съ научна и забавителна посока. Ние знаемъ, че издаването частнитѣ произведения на отдѣлни писатели не само става съ голѣми разноски, но и разширението кръга на тиа произведения е твърдѣ мжно; а всичко това не се срѣща до толкосъ въ едно дружество, гдѣто има повече работни сили и повече распространители на умственитѣ произведения.

Затова «Славянската Беседа» съ приятность поканва всичкитѣ Български писатели, които би имали готови нѣкакви литературни трудове (оригинали или добри преводи), да ги испращатъ на Настоятелството, отъ литературний клонъ на което ще се прегледатъ, и ако се намѣратъ за съгласни съ начертаната цѣль, ще се печататъ и издаватъ отъ дружеството.

По този начинъ мислимъ, дружеството ни ще може да стане позанимателно и за оназѣ часть отъ публиката, която се намира вънъ отъ столицата на Княжеството и отъ която се надѣемъ да добиемъ повече нови членове. На послѣднитѣ се предоставя желанието да

плащатъ членскитѣ си плати, срѣщу които ще получаватъ издаванитѣ отъ дружеството книги съ подолна цѣна, или ако се увеличатъ срѣдствата на дружеството, безъ никаква заплата.

Народна пословица казва: «Капка по капка, виръ се навира». И изъ таквъзъ малко за първъ пѣтъ литературно предприятіе слѣдъ врѣме би могло да стане едно Българско литературно дружество, прилично на разнитѣ Славянски «Матици», които съществуватъ току кажи у всѣко едно Славянско племе и много благотворно работятъ за развитието на литературата.

Оспираючи се о тая точка зрѣние, ние се надѣемъ, че нашето предприятіе ще намѣри сподвижници и подпомагачи между Българитѣ и другитѣ намъ братски Славянски племена. Дай Божи, надеждата ни да не остане всеу!

С о ф и я, 12. Юний 1881.

Настоятелството на „Славянска Беседа“.

Забѣлѣжка отъ писателя.

Слѣдъ горниятъ предговоръ на Настоятелството искамъ да кажа върху настоящето си съчинение само нѣколко думи, тѣй като подробни обяснения на предметъ се намиратъ въ началото и края на всѣка една скаска. Най-първо забѣлѣжвамъ, че въ цитатитѣ изъ народнитѣ пѣсни оставихъ, съ малки исключения онова правописаніе, което сж държали събирателитѣ имъ, ако и да не се съгласявамъ напълно съ тѣхнитѣ принципи. Мисли тоже, че може би въ нѣкои мѣста не е изразено съвсѣмъ вѣрно касателното нарѣчие. Но на всеичко това трѣба да се внимава повече тогава, когато работата се касае за филологическата страна на народнитѣ пѣсни, отъ колкото, когато се оцѣняватъ отъ къмъ поетическа или естетическа точка зрѣния.

Впрочемъ, имамъ намѣрение да поговори своеврѣменно тоже за филологическата имъ цѣнностъ; но разбира се, че и въ настоящий случай оцѣненіето не може да се счита за пълно или всеостранно, защото въ кѣсо врѣме на двѣтъ скаски билъ съмъ принуденъ да се огранича само на найважнитѣ и найинтереснитѣ примѣри.

А. Б.

I.

Извѣстно е, че Българскій народъ има голѣмо богатство отъ народни пѣсни, както въобще Югославянскитѣ а тоже и другитѣ Славянски племена. Мжикетѣ, които сж събирали това богатство при Българитѣ сж найзаслужни: Братия Миладиновци, Верковичъ и Чолаковъ. Първитѣ събраха своитѣ народни пѣсни найвече между Македонскитѣ Българи и ги издадоха въ 1861 година въ Загребъ, съ помощта на многозаслужившии Хърватскій Епископъ Штросмайеръ. Тжй сжщо събираше народни пѣсни въ Македония Стефанъ Верковичъ. Неговата сбирка излѣзе въ Българадъ въ 1860 год. подъ насловъ „Народне песме Македонски Бугара“. А въ 1872 год. излѣзе въ Болградъ „Българадски народенъ Сборникъ отъ Василя Чолакова, който съдържа Български пѣсни изъ разни мѣста на България, както отъ сѣверната страна на Балкана, тжй и отъ южната. Ако пресмѣтнемъ пѣснитѣ въ всичкитѣ тѣзи публикации събрани, то ни излиза тѣхното число по вече отъ 1500, отъ които пѣкои сж тжй дълги, щото би могли да заематъ особенни книжки. Нѣма съмнение, че съществуватъ въ народа още много други пѣсни, които не сж още записани; но вече изъ тука събранитѣ може да се распознае характера на Българската народна поезия съ пълна извѣстность, и ние можемъ вече изъ тѣхъ да прецѣлимъ тѣхната поетическа цѣнность. Затова придобиха си тѣзи мжжии голѣми заслуги за Българскій народъ въ литературното отношение, когато събраха това народно богатство.

Азъ казвамъ, че народната поезия е богатство на народа; и това го казвамъ съ пълно право, защото народнитѣ пѣсни извиратъ изъ сърцата на народа, скъпоцѣнни сж както кървѣта, която тече по неговитѣ жили; и изъ тѣхъ може найхубаво да се разбере душевний животъ на народа, и може твърдѣ добрѣ да се узнае нѣговото мишление и човствување. Съ една дума, народнитѣ пѣсни сж огледало на народний животъ, и слѣдователно тѣхната важностъ въ етнографическо - психологическо отношение е непрецѣнима. Въ това огледало прочее трѣба да съзрѣмъ, ако искаме добрѣ да познаемъ живота на народа отъ неговото старо врѣме до днесъ, и ако искаме да узнаемъ, какво народа обича и какво мрази, кое му е мило и свѣто и кое проклето, какъ той гледа на божеството, какъ на свѣта и природата. — Горепоменѣтиятъ събирателъ на Български народни пѣсни Чолаковъ казва тоже за тѣхната цѣна слѣдующето: „Въ пѣснитѣ народътъ исказва своитѣ душевни радости и скърби, своитѣ тѣглила и надѣжди.

Тежи ли на народътъ нѣкое скърбно въспоминание отъ миналитѣ животъ, той излива скърбѣта си въ пѣсенѣта; постигне ли го злочестина, — народътъ се утѣшава, като въспѣва миналото честито врѣме, отъ което почерпва надѣжда за бѣдѣще пакъ честито врѣме; поотпусне ли се, поразтѣвши ли се народътъ, нѣговитѣ весели пѣсни и игри обнаружватъ цѣлата му непритворна радость и веселость. Пѣсенѣта по видимому описва нѣкои частенъ случай съ нѣкое частно лице; но защото тоя частенъ случай е зетъ отъ народнийтъ животъ, защото скърбнитѣ или радостнитѣ чувства, които се исказватъ въ пѣсенѣта, допиратъ до сърцето на всички, — за това и всички така се възхищаватъ отъ добрѣ пѣяната пѣсенъ, за

това много пѣти слушателитѣ плачатъ при нѣкоя жаловита пѣсень.

И така народнитѣ пѣсни сж изразъ на народната душа, изразъ на най дълбокото народно човство въ радостнитѣ и въ скърбнитѣ минути на животътъ му. А защото дѣто има човство, тамъ има и поезия, а дѣто има изразъ на човството въ сердечна, въ приятна и въ хубава форма, както сж пѣснитѣ, — тамъ има и творческо - поетическа способностъ; — поради това въ пѣснитѣ ние виждами не само разнообразието и дълбочината на душевнитѣ човствования народни, ами и творческо-поетическата способностъ на народътъ.“

Българскитѣ народни пѣсни съчиняватъ само една часть отъ онази голѣма цѣлостъ, която можемъ да я назовемъ Югославянска народна поезия, и въ която причислявами тоже Сърбскитѣ, Хърватскитѣ и Словенскитѣ народни пѣсни. Междусобний складъ на тѣзи поезия отнася се и на предмета, за който се расправя въ пѣснитѣ, както и на формата, и на развивание на мислитѣ, а даже и на отдѣлнитѣ изражения и описвания. За това става въпросъ, гдѣ иматъ тѣзи пѣсни свойтѣ общи изворъ. Да сж се съобщили отъ едно племе на друго съ литерарнитѣ сръдства, това не е възможно; защото писмото никогажъ небѣше толкозъ познато въ онѣзи кржгове, въ които се развива народната поезия, за да би могло да става такова писмено съобщение. Тоже и съобщението на другъ начинъ между Българитѣ и Сърбитѣ и между тѣхъ и Хърватитѣ и Словенцитѣ, които се намиратъ подъ други владѣтели и иматъ друго вѣроисповѣдание, бѣше твърдѣ ограничено.

Пакъ ако да е възможно, да се е пренесла една хубава пѣсень по случайни лични съобщения на границата изъ една страна въ друга, отъ едно плѣме къмъ

друго, то пакъ ние не можемъ по тоя начинъ да си разтълкуваме това обстоятелство, да е цѣлѣнъ поетически материалъ, самото тѣй да кажемъ — тесто, изъ което излизатъ поетически явления, при всѣко едно отъ тѣзи 4 племена също или еднакво. Кolkото ни свидѣтельствува старата история, то непознаваме ни единъ периодъ, въ които да би били тѣзи 4 племена въ една политическа цѣлостъ съединени. Неостава слѣдователно нищо друго, освѣнъ да земемъ че тѣзи Югославянски племена си имаха своя народна поезия въ главни чърти още тогава, когато се преселиха изъ общитѣ си мѣстожилища въ Унгарско - Дацийскитѣ Подунавски краеве въ днешнитѣ си мѣста, т. е. още преди V-иятъ вѣкъ послѣ Р. Хр. Вече това обстоятелство, дѣто Дунава се тѣй често споменува подъ названиее „бѣлий“ или „тихи“ Дунавъ въ Югославянскитѣ народни пѣсни, които се намиратъ било въ Родопскитѣ гори, било при Егейското море и Адриатическитѣ крайбрѣжия или било по мѣста лежащи до источнитѣ и южни предѣли на Алпитѣ, т. е. въ всичкитѣ крайща, дѣто хората дѣйствително нѣматъ никакво сношение съ Дунава и дѣто простий народъ не разбира нищо отъ География; — само това обстоятелство трѣба да си има своето основание въ малко съчуванъ спомѣнъ на старото отечество, прѣзъ което е минавалъ Дунава. А щомъ се е дала съ това първоначално свойство нѣкаква особена посока на поетическия вкусъ при отдѣлнитѣ югославянски племена, то можеха други нѣща, както п. пр. формиѣ на стиховетѣ или особенитѣ изражения и начина на развивание главнитѣ мисли, сами да си отворятъ пѣтъ между отдѣлнитѣ Югославянски племена въ съгласие съ онова първоначално свойство на народната поезия.

И защото се намиратъ въ Българската народна поезия такъвизъ общи стихове, изражения и мисли, това ѝ удара печата, че е истинна народна Славянска поезия. Колкото по много Български пѣсни четемъ, толкова по много намирами, че сѣка нова пѣсенъ е само модификация на нѣщо, което намѣрихме вече по напредъ въ пѣснитѣ; и за това можемъ да си разтълкуваме, че имената на поетитѣ отъ тѣзи пѣсни безъ разлика се потѣпватъ въ валоветѣ на поетизиращия народъ. Следователно на народа сж притѣжаніе тѣзи хубави поетически изражения, които се намиратъ съвкупно, както да сж събрани въ единъ Калмеидоскопъ; и ако едно само преобърщаніе на този апаратъ произвежда нови фигури, то е найсѣтнѣ всичко едно, който и да има своята рѣка при това дѣло.

Въ днешното преподаване си турихъ за цѣлъ да оцѣня народната Българска поезия, и то отъ формалната и или вънкашна страна, относително на правилата които ни дава поетиката; а да оставимъ вътрѣшната или естетическа страна (съдържанието) за второто преподаване. Изъ първото ще можемъ да видимъ творческо-поетическата способностъ на народа, а изъ второто ще изучаваме народа въ етнографическо-психологическото отношение.

Първото нѣщо което намирами въ външността на всѣка една пѣсенъ е ритмусъ т. е. распореджаніе и измѣняване между наглашени и ненаглашени слога по извѣстенъ редъ. Народнитѣ пѣсни излизатъ изъ самата музика и за това може да се назове тѣхний ритмусъ музикаленъ ритмусъ. Въ народнитѣ пѣсни пѣмаи тѣй строго мѣрило за измѣняване на слогаветѣ, както го имами въ искусственно направен-

ната поезия. А и въ последната тоже служи музикалният ритмусъ за основа на метрически схеми.

Пѣснотворството се разликува отъ прозата особено, защото се основава на музиката, т. е. на тактъ на мелодия или мелодически периодъ. Метричната схема е нѣщо секундарно, а правила за мѣренїе и за цезура,*) и пр. въ хексаметръ или триметръ, сж само направени послѣдствия отъ ритмусътъ, който служи за основа.

Онзи, които има мелодия на този ритмусъ въ ушитѣ си, той има и правила само по себе.

Ритмусътъ при нашитѣ народни пѣсни впрочемъ не е нѣщо, което да е само по себе опредѣлено; но се основава на музиката (арията). А понеже неискамъ да се повърщамъ на самата музика, то и за ритмусътъ нѣма да говоря по обширно.

Само ще да кажа, че Югославянскитѣ народни пѣсни искатъ опредѣлено число слогае въ единъ стихъ, били наглашени, или ненаглашени, съ цезура или безъ нея; само ако е възможно да съдържа всѣки стихъ за себе една пълна смисълъ. Числото на слогае въ единъ стихъ варира около 8. Ако има точно 8, назива се стихътъ осмерецъ, ако ги има 10, десетерецъ, който се намира особено често въ сърбскитѣ и хърватскитѣ нар. пѣсни, а осмерецъ въ българскитѣ.

Слѣдователно, кога при опредѣлени числа на слогае въ единъ стихъ не се изисква извѣстно измѣняване между наглашенитѣ и не наглашенитѣ, то и втора една страна отъ формата на модерна поезия т. е. рима или рифма сама по себе си въ народната ни

*) Цезура или зарезъ настая вжтрѣ въ единъ стихъ тогава, ако се впаднатъ на едно и сжщо мѣсто конецътъ на думата и конецътъ на стиховната мѣра.

поезия нѣма почти никакво значение. Ако и дѣйстви- телно да се намира тя спорадично въ нѣкои пѣсни. Римата, която се често намѣрва въ модерната поезия е нѣщо ново, и бѣше непозната почти на всичкитѣ старокласически стихотворения. Но съ това разбира се нашата народна поезия не губи нищо отъ своята цѣна, както н. пр. Омировъ (Хомеровъ) „Илиасъ,“ или „Одисеа“ или пакъ Хораціевитѣ Оди си нѣматъ по малка цѣнностъ, ако и да имъ липсува римата, отъ колкото струватъ новитѣ Епоси, Сонети и прочее.*)

Като едносродни на римата украшения намираме въ Българскитѣ народни пѣсни еднакво окончание при първата и втора половина на стиха, който е раздѣ- ленъ съ цезура на двѣ еднакви части. Този послѣв- денъ начинъ има нѣщо приятно и благогласно за нашитѣ уши и много такива стародревни свойства има въ народната ни поезия н. пр.

Що белей || що лелей
На върхъ бѣла Бѣланица.

М. (19, 1—2).

*) Славний поетъ Гете се е изразилъ самъ за римата така:

Ein reiner Reim wird wohl begehrt,
Doch den Gedanken rein zu haben,
Die edelste von allen Gaben,
Das ist mir alle Reime wert . . .

И въ своето писмо до Еккермана казва същия Гете: „Гос- пода критици наченватъ да разбъркватъ, да-ли е римата чиста или не. Ако да съмъ още младъ и смѣлъ, то щѣхъ да съгрѣша нарочно противъ сички таквизи технически умишлености, и упо- трѣбявалъ би аллитерации, ассонанции и лоши рими само както щѣше да ми бѣде сгодно; но обрещалъ би внимание на главнитѣ нѣща, и казалъ би такива добри работи, щото веѣкий би желалъ да ги чете“. — Същия тозъ принципъ владѣе и въ нашитѣ народни пѣсни.

На върхъ на планина || на равна рудина. —
 Градъ градила || Самовила. —
 Стани Нине || Господине. —
 Конь му вѣе, || слънце грѣе. —

М. (83, 1).

Конь му диха, || звѣзди вдига.

М. (83, 12—13).

Кинисало раче || осмокраче.

М. (22, 1).

Точи, Митро, точи, || жити чърни очи.

М. (75, 15).

И тамъ е Стоянъ намѣрилъ

За себе лика || прилика

Намѣрилъ Ганка || Бълканка.

М. (76, 12—14).

Но и освѣнъ това ние намираме въ нашитѣ народни пѣсни доста примѣри за римата на конецъ на стиховетѣ. Примѣритѣ, които навождамъ тука, заети сж отъ Верковичева сборка на Българскитѣ народни пѣсни изъ Македония и изъ Българскитѣ народни пѣсни събрани отъ братия Миладиновци.

Придаденитѣ нумера се отнасятъ на нумерацията въ тѣзи сборки. Придаденото **В** значи Верковичъ а **М** Миладиновци.

Рима има три вида: Женска, мъжка и благогласна.

Женска се казва тогава, когато се съгласяватъ два крайни слога отъ два или повече стихове н. пр.

Кажи Вишо на нашата,

Ти си мени на душата.

Ке ти кажа на кадия.

Кажи Вишо на кадия,

Ти си моя башъ ракия.

Ке ти кажа на войвода,

Кажи Вишо на войвода,

Ти си моя студна вода.

(В. 37, 25—33).

На механа е било
 Благо е вино пило,
 Пило си и ошило!

В. (47, 5—7).

Харно коньо, коня ми гледайте,
 На бунаро вода го пояйте.
 Харно мене, мене зарияйте,
 На глава ми барякъ пободейте,
 На нозе ми чешма оградейте,
 На чешмата башча оградейте,
 На башчата китке раседейте.

В. (49, 7—13).

Комаръ бей се женеше,
 Мушичка се плачеше,
 Комаръ бей ѝ тешеше:
 Мжлчи, мжлчи мушичко!
 Утре 'одамъ въ Битоля,
 Да ти купамъ кошуля,
 Кошулята плетена
 Горе долу везена.

М. (26, 1—8).

Мжжката рима се простира само на последниятъ
 слогъ н. пр.

Гиди Рино душа той,
 Ангелина мой.
 Язъ отидò и дойдò,
 Тебе мома не найдò!
 Лю те найдò, те найдò
 На новата махала
 На горната механа.

В. (35, 1—7).

Вода да налѣшъ,
 Коса да измишъ.

В. (89, 8—9).

Благогласната се простира на три слога н. пр.

Тамъ везе Неда тамъ везе
 Ржжавито даловито,
 Скутовито гюловито.

В. (105, 3—5).

Гюргице залумъ душице!
 На моето десно колѣно,
 Честомъ да се напиваме,
 Редкомъ да се целиваме.

B. (76, 14—17).

Севдо, Севдо Севделино
 Гиди росна детелино.

M. (204, 1—2).

Освѣнъ ритмусътъ и римата, които сж тѣй да кажа лицето на една пѣсенъ, има още при всѣка пѣсенъ въ нейната външность, или на нейното облекло разни хубави изражения, които се отличаватъ съ особена сладкозвучность или краснорѣчие, или си иматъ въобще нѣкакво особено поетическо значение. Къмъ тѣхъ се причисляватъ тѣй нареченитѣ *Epitheta ornantia*, или Български би могло да се каже украсающа добавления. На тѣхъ Българскитѣ пѣсни сж тѣй богати, щото могатъ да служатъ въ това отношение за неисчершимъ источникъ на поетическитѣ изражения, и съчиняватъ прекрасно богатъ складъ на украсающитѣ рѣчи за нашитѣ поети.*)

И дѣйствително, ако нашитѣ поети искатъ да станатъ популярни и да иматъ тѣхнитѣ произвѣдения истинска стойность предъ самиятъ народъ, а и предъ външния свѣтъ, и въобще да отговарятъ тѣхнитѣ продукти на народното мишление и на неговий естетически вкусъ, то трѣба да учатъ отъ народнитѣ пѣсни и трѣба да черпатъ изъ тѣхъ пое-

*) Но трѣба да се прави разлика между *Epitheta ornantia* и *Epitheta perpetua*, отъ които послѣднитѣ се намиратъ, твърдѣ често при извѣстни думи и служатъ повече за допълнение отъ колкото за украсение.

Н. пр.: „Лудо младо“, или „Млади юнаци“ „Мила майка“ или „Юначе луда гидио“, „Млада невесто“ и пр. и пр.

тическитѣ форми; а тогава ще заслужатъ името поети въ правий смисълъ на думата. Латинската пословица казва: *poëta nascitur* т. е. пѣсникътъ се роди, което би могло да се каже въ пренесенъ смисълъ тоже, че пѣсникътъ трѣба да никне изъ народа, т. е. неговитѣ произведения трѣба да стоятъ въ съгласие съ душевний животъ на народа.

Днесъ за днесъ въобще се припознава и отдава въ образованный свѣтъ голѣма важностъ на старокласическата литература Гръцка и Римска. Единъ Хомеръ (Омиръ) ще си остане незабравимъ, до дѣто ще трае пѣсенъ на свѣта, а тѣй сѣщо и единъ Вергиль и Хораций; но ние не трѣба да забравимъ, че подъ сѣщій хоризонтъ, подъ който се родиха прекраснитѣ пѣсни на Хомера иматъ си тоже своята люлка „Македонскитѣ, Български народни пѣсни“, и впрочемъ не е чудно, че въ тѣхъ намѣрвами почти сѣщата красота и сѣщата поетическа цѣнностъ, както въ старокласическитѣ. И да се упознае веднаждъ учений свѣтъ съ тѣзи Български народни пѣсни, тогава ще може да процѣнява и Българското мишление и духътъ на Българскій народъ, та ще му даде онова почитание, което му се слѣдва; а отъ друга страна просвѣтений свѣтъ знае, че народъ, който има такава народна поезия, има си тоже свое бѣдѣще въ литературно отношение, и е способенъ да завземе между културнитѣ народи отлично мѣсто; защото той си има своя прекрасна народна поезия, която е крайжгжленъ камъкъ за искусственната поезия а посрѣдственно и за цѣлата литература.

Най хубаво доказателство, че страннитѣ народи вече почнаха да се занимаватъ съ нашата поезия е н. пр. една книга, която е излѣзла въ Лайпцигъ на Нѣм-

ский езикъ подъ насловъ: Български народни пѣсни събрани и преведени отъ Георги Розенъ.*)

Този сборникъ, който съдържа 106 най хубави народни пѣсни въ твърдѣ добъръ преводъ, ще даде между просвѣтений народъ поводъ да се възбуди интереса за Български народни пѣсни въ поголъмъ размѣръ; и съ този интересъ ще расте къмъ Българския народъ уважение по сжщий начинъ, както си придобиха н. пр. и Гърцитѣ наймного съ своитѣ народни пѣсни и поети уважение при просвѣтената класса въ Европа.

Съ тази точка зрѣние мисля тоже, че е толкосъ по нужно, да познаваме преди всичко ние сами нашето народно богатство; защото, който непознава цѣлната на онова, което притежава, той не е нито достоенъ да го притежава.

Сега да погледнемъ тѣзи Epitheta ornantia, и то по редъ на сжществителнитѣ имена, къмъ които се прилагатъ.

Да почнемъ съ вода и вино. Вода се нарича съ епитетомъ „студена“. Н. пр.

Ке ми кладатъ студна вода.

B. (44, 26).

Разбърка ми студна вода.

B. (30, 32).

Дунавъ особено назива се „бѣлий“, както вече горе споменахъ, н. пр.

На бѣлъ ми Дунавъ бѣлена.

B. (34, 24).

Пойди Яно ми донеси

Отъ бѣлъ Дунавъ студна вода.

M. (19, 21—13).

*) Bulgarische Volksdichtungen. Gesammelt und in's Deutsche übertragen von Georg Rosen. Leipzig: F. A. Brockhaus. 1879.

Преминали сж бѣлия Дунавъ.

М. (87, 13).

Виното особено често се назива „ройно“ н. пр.

Море де ядеха пшеха,
Рудо ягне печено,
Ройно вино точено.

В. (35, 9—11).

Донеси ми ройно вино,
Да кипяло деветъ пѣти.

М. (72, 38—39).

Те му Неда даватъ ройно вино.

В. (4, 11).

Млѣкото е „благо“:

Банѣпа е Мара сосъ благо млѣко,
Хранѣпа е Мара сосъ рудо ягне,
Запоена е Мара сосъ ройно вино.

В. (9, 4—6).

На друго едно мѣсто казве се и „благо вино“:

Благо е вино пило.

В. (47, 4).

А касателно за боята си нарича се виното „червено“:

Радини брате троица
Червено вино пшеха.

М. (71, 5—6).

За да се изрази голѣмото количество на виното,
казва се „немерено“:

Точи Митро точи вино немерено.

М. (75, 10).

Гроздѣто се казва „бѣло“ или „чърно“ н. пр.

Сурониме бело грозде,
Видоха ни пударето,
Надигнаха тенки пушки.

В. (30, 26—28).

Та сурони бело грозде
И цървена дриповина.

В. 13, 9—10).

Що ми кълнешъ църни очи,
Дойди кълни църно гроздѣ,
Такива сж моитѣ очи.

В. (196, 23—25).

Пшеница се назовава „църнокласа“, а ечменъ „честоредо“ н. пр.

Пшеницата църнокласа,
Ячмено честоредо.

В. (63, 7—8).

Много умѣстно се описватъ въ народнитѣ пѣсни природнитѣ явления както сж: вѣтъръ и роса. н. пр.

Деня да не га грѣе ясното слънце
Да не га дуетихинъ ветеръ.

В. (46, 4—5).

Иой Боже ли мили Боже!
Я подуни тихинъ ветеръ,
И зароси дребна роса,
Да наросишъ Нединото
Нединото бело лице.

В. (59, 26—30).

Вишни Бога ке молиме
Дробни сълзи ке рониме,
Да повеитъ силенъ вѣтаръ
Да зароситъ ситна роса,
Да потечитъ силенъ порой,
Да угаенитъ силенъ оганъ,
Ти да брате куртулисашъ.

М. (74, 56—63).

Подухналъ е тихи ветеръ
Три силни вилни ветрушки.

В. (2, 2—3).

Дребна ми роса заросла.

В. (34, 7).

Слънцето се нарича „ясно“ слънце н. пр.

Бре да га вида ясното слънце,
И темната облачина.

В. (9, 9—10).

Юй слънце слънце, юй ясно слънце
Високо греешъ, редома гледашъ.

В. (17, 7—8).

Деня да не га грее ясното слънце
Да не га дует тихинъ вѣтеръ.

В. (46, 4—5).

За мъглитѣ казва се противоположно на слънцето
„тъмни“ н. пр.

Се зададеха темни мъгли
Темни мъгли и прахови.

М. (77, 32—33.)

Бре да га види ясното слънце
И темната облачина

В. (9, 9—10).

Гората има прилагателно „зелена“ н. пр.

Та кой се люля, во гора зелена?

В. (23, 1).

Отишла е Тодора
Я во горо зелена,
Седнала е Тодора
Подъ лоза грамада.

В. (5, 2—5).

Вихоръ ми вие по гора зелена

В. (1, 1).

Полеето казва се „широко“, н. пр.

Куршумъ падна широко поле.

Сокола казва се „сивъ“, н. пр.

Имала е мама немала
До два сиви сокола.

М. (85, 1—2).

Агънцето се казва „рудо“ или циро н. пр.

Море де ядеха пшеха,
Рудо ягне печено
Ройно вино точено

В. (35, 9—11).

Банѣна е Мара сосъ благо млеко,
Хранѣна е Мара сосъ рудо ягне,
Запоена е Мара сосъ ройно вино.

В. (9, 4—6).

Тамъ е нашамъ бяла Рада
Дека яде циро ягне,
И пие си руйно вино.

М. (107, 15—17).

Тжй сж и овцитѣ, н. пр.

Постой Маруде и почекай,
Да си продада рудитѣ овци,
Рудитѣ овци баклитѣ овни,
Баклитѣ овни, дребни яганца.

В. (39, 11—14).

На момитѣ дава се епитетъ „ягънице“, н. пр.

Иой леле Злато,
Ягненце младо!

В. (41, 1—2).

Въ други мѣста дава се на момитѣ епитетонъ „яребица“ или „голубица“ н. пр.

Сама мома ке ми дойде
Въ ржки да га кладешъ,
Горска яребица,
Полека голубица.

В. (109, 20—32).

Коня има свое прилагателно „бързъ“ и „храненъ“ или „вранъ“, н. пр

Та ми фати бърза коня.

В. (36, 10).

Купи ми коня хранѣна,
 (Купи ми рухо юначко,
 Купи ми пушка бойлия
 Купи ми сабя огнѣна
 Да избрича руса коса).

В. (11, 23—27).

Та ся мятна на вранѣ коня.

М. (72, 29).

Царю вранѣ конѣ утекълъ.

М. (118, 2).

За седлото се казва на нѣкои мѣста „зелено“ на други „синьо“:

На коня има зелено седло
 На седло е книга писана.

За златото се казва „жълто“, „голо“ и „сухо“ н. пр.

И сухо злато и сухо сръбро.

М. (116, 15).

Кошуля шие
 Тенка ленена
 Рѣбове рѣби
 Отъ голо злато
 Тегели тегли
 Отъ жълто злато

В. (50, 41)

Дай му придай менѣ Добро-ле,
 Отъ сухо злато плавено,
 Манастиръ да се поправи.

М. (80, 16—18)

Кървѣта казва се „черна“, мѣсото „бѣло“ н. пр.

Бело се месо наѣще,
 Черне се кърви напийте,
 Бѣло е месо юначко,
 Черни сѣ кърви левентски.

М. (82, 14—17).

Но се въ сърдцето удари
 Черни се кърви заляха.

М. (71, 50—51).

Между болеститѣ намирами особено „чумата“ която се нарича „черна чума“ н. пр.

Леле, чумо, църно чумо

В. (312, 22).

Бегай тука църна чумо

В. (312, 14).

Варай чумо, църно чумо

В. (312, 39).

Турцитѣ се наричатъ „люти“, а Маджаритѣ „страшни“ н. пр.

Кой горе ходи, кои долу бега

Отъ люти Турци страшни Маджари.

М. (87, 4—5).

Между броевитѣ е най обичний въ народний пѣсни брой „3“ н. пр.

Що га везешъ три године

Та се скърши триста игли

В. (23, 23—24).

Де га сретеха да троица

До троица луди млади.

В. (24, 5—6).

Три пѣтника, три друмника.

В. (24, 27).

Подухнакъ е тихи ветеръ

Три силни вилни ветрушки.

В. (2, 2—3).

Зговоръ чиниха троица брати

В. (7, 8—11).

Да го оградишъ за три године

Ти го изгради Митре за три недѣле

В. (275, 5—6)

Мъра много три године,

И си скапа три постелѣ

Три постелѣ три покриве.

В. (15, 8—10)

Дойна паунъ пасе,
 Пасе три године.
 Де гу пасе задримала,
 Задримала и заспала
 И га си е разбуднила,
 Де се зададоха,
 До три тумбе Турци.

В. (94, 2—8)

Та сж пливали по Дунавъ,
 Пливнали гиди пливали
 Тъкмо три дни и три ноци.

В. (100, 14—16).

Освѣтъ него има често и брой „9“ н. пр.

Помина Марко теленгаръ
 Сосъ деветъ теленги по него.

В. (6, 15—16).

Дурп дойдоха Маринко
 Призъ три горѣ призъ четири,
 Призъ деветъ воде студени.

В. (103, 7—9).

Нединитѣ деветъ брата,
 Деветъ брата, осамъ снахи,
 И осамте мъшки дѣца.
 Те са яли и са пили
 Тукму три дни и три ноци.

В. (4, 3—7).

Майчини ми деветъ брата,
 Майка брати, мени уйци;
 Таткови ми деветъ брата,
 Татко брати, мени стрико.

В. (20, 19—22).

Що е загинало
 Деветъ години.

В. (51, 42).

Оженила се Стана невеста,
 Оженила се мощне далеко,
 Мощне далеко призъ три му горе
 Призъ деветъ воде, воде студене,

В. (17, 1—4).

Не е одревила деветъ години;
 Дуръ на десета беше добила.

В. (1, 18—19).

Освѣнъ тѣзи украшаваюци изражения, които разгльдахми до сега и които се намиратъ на разни мѣста въ нашитѣ пѣсни, има още цѣли сбирцини на поетически изражения и поетически фигури, отъ които ще наведемъ най-хубавитѣ примѣри. Особенно народнитѣ пѣсни обичатъ да иматъ начало колкото е възможно привлѣкательно за слушателя; тѣй щото той, когато прочита още самото начало, усѣща въ себе си интересъ за цѣлата пѣсенъ, и иска да я прочете до края.

Да сравнимъ слѣдующето начало :

Голубъ гука на селото,
 На момчета поручава.

В. (96, 1 и пр.)

Когато прочетемъ това, тогава ни се възбужда любовитство да узнаемъ, какъвъ е този предметъ, който се поръчва по единъ такъвъ извънреденъ начинъ на момчетата, — и ние четемъ нататъкъ съ голѣмо внимание.

Да сравнимъ началото на 56 пѣсенъ, което гласи :

Яно ле мома хубава
 Седнала е Яна седнала е,
 Градина на рогозина,
 Кошула шие и плаче.

В. (56, 1—4).

Въ началото на тази пѣсенъ описва се цѣлата ситуация, която служи за по-хубаво разяснение на предмета, или която е основа на онова, което поета ни

представлява по подиръ. Колкото и да е кратъкъ описътъ на тази ситуация, то пакъ можемъ да кажемъ че е много точенъ и че е направенъ така, щото може да привлича въ голѣмъ размѣръ нашето любопитство. Особенно съ послѣднитѣ думи „и плаче“ придобива поета цѣлата наша симпатия за лицето, което е предметъ на тази пѣсенъ; защото ние вече по природнитѣ законъ обръщаме своето внимание и съчувствие къмъ нашия плачющъ братъ, или плачуща сестра. И първото питанне, което ни иде на устата въ такъвъ случай, е: защо плачешъ? — И на думата „защо“ поета ни отговаря тоже въ хубава поетическа форма и ни представлява причината на плаканieto; и тя е: „изгубване на първото либе“.

Тази причина ние можемъ да разберемъ; тази причина ние уважаваме и тя стига ни за вътрѣшно умираване, тѣй щото чувствата които се възбудиха при чтението на пѣсенъта, получаватъ на конецътъ своето удовлетворително рѣшение.

Такъвъ начинъ на представяние си има самъ по себе голѣма цѣна. Да земемъ н. пр. една картина, и ако видимъ че на нея сж изразени нѣща съ малко чърти и безъ примѣсване на разни бои, съвсѣмъ точно, то ще похвалимъ майстора, които е правилъ тази картина, и ще го похвалимъ повече отъ колкото другъ единъ майсторъ, които съ употребление на всички възможни бои би представилъ нѣщо шарено, а въ детайлността нищо по точно изразено. Найновитѣ искусственници въ това отношение даже обичатъ да покажатъ своята искусственностъ съ таквизъ малки средства и съ прости чърти. Съ единъ поглѣдъ въ илюстрирани периодически списания, особено хумористически, можемъ да се убѣдимъ за това нѣщо.

Тжй сжщо имами преkrасно начало въ 54-а песень
(В) която гласи така :

Вила се лоза виена ;
Не ми е лоза виена,
Лю ми е Янке дивойка.

Тукъ се сравнява лоза виена съ дѣвойка, което сравнение може твърдѣ хубаво да се земе за една дѣвойка отъ витка възрастъ.

Въ пѣсенята 55-а (В) началото гласи тжй :

Милинке моме, милинке душо,
Море що те гърло белее,
Гърло белее дури лиштае.

Съ това се обръща нашето внимание на хубавото украшение на момата, съ което се иска, да се възбуди интересътъ за самото лице, което нѣщо естествено по този начинъ и става, както можемъ за това всѣкий день да се убѣдимъ съ единъ погледъ на дамски тоалети. А поета да стои всякогашъ въ съгласие съ естеството и съ обичаитѣ, това е главенъ принципъ който той трѣба да има предъ очи, ако иска да се харесватъ неговитѣ пѣсни. И никакъ по вече не може да ни омръзне единъ пѣсотворецъ, отъ колкото, ако иска да разказва нѣщо, което е противно на естественнитѣ закони и на чловѣческитѣ обичаи.

Както въ началото, тжй и въ срѣдата на пѣснитѣ ние намирами много пжти особенни поетически фигури, съ които поета иска да направи важна и привлекателна своята идея. Между тѣхъ ще спомена повтаряването на отдѣлнитѣ думи и на цѣли предложения н. пр. пѣсенъ 95та, (В) която започва :

Леле Дойне Паунъ Дойне,
Айде Дойне по нагоре,
По нагоре на спанчове.

Това предложение се повтаря въ цѣлата пѣсенъ на нѣколко мѣста, и слѣдъ всѣко възвание „по нагоре на спанчове“, намѣрваме постепенно пѣщо по важно и по обично.

Сжщо и въ пѣсенъта 41 (В):

Иой леле Злато,
 Ягненце младо!
 Седнала е Злата,
 Ванка на двори,
 На рогозина.
 Кошуля шие
 Тенка ленена;
 Рубове руби,
 Отъ голо злато,
 Тегели тегли,
 Отъ жълто злато.
 Отъ тамъ помина
 Лудо та младо,
 Море та и вели:
 Иой леле Злато
 Ягненце младо!
 На кого шиешъ,
 Тая кошуля,
 Тенка ленена?
 Рубове рублишъ,
 Отъ голо злато,
 Тегели теглишъ
 Со жълто злато. —
 Я бре лудо та младо!
 Кой ке те земе,
 На него тая кошуля. —
 Иой леле Злато,
 Агненце младо!
 Азъ ке те зема;
 Дай га на менека,
 Да га навия,
 На тенка пушка,
 Тенка бойлия.

Такова повтораване дава на пѣсента бѣлѣгъ отъ нещо приятно, нѣжно и непристорно; такъва пѣсенъ би могла да се сравни съ говора на едно невино дѣте, което разказва както му сърце диктува безъ да се грижи за преправени изражения. И както дѣтето въ слѣдствие на такива качества ни се вдражава, тѣй сжщо и но сжщитѣ причини и една такава пѣсенъ ни допире до сърцето.

Сжщото виждаме и при пѣсенъ 94та.

Дойне Паунъ Дойне!
 Дойна Паунъ пасе,
 Пасе три години.
 Дѣ гу пасе задримала,
 Задримала и заспала.
 И га се е разбудила
 Де се зададоха,
 До три тумбе Турци.
 Цикна Дойна цикна,
 Цикна та се заплака:
 Иой леле Боже!
 Боже до Бога!
 Дека ке се скрия
 Ази отъ тие Турци? —
 Я паунъ и вели,
 Вели и говори:
 Мълчи Дойне мълчи,
 Мълчи не мой плачешъ,
 Язи ке разкрилимъ,
 Мойте златни крила,
 Тебе ке те скрия.
 Тамамъ приближиха,
 До три тумбе Турци,
 Летна Паунъ летна,
 Летна отиде си,
 Останала е Дойна.
 Плиниха ми га Дойна,
 Плиниха и юзеха.

Сжщо поетическо повторяване намървами и въ пѣсенъ 78 :

Море моме малкая моме ;
 Мома стои покрай Дунавъ
 На Дунавъ си огледува,
 Па си сама залѣсува :
 Иой Боже ли милий Боже !
 Ка самъ тенка та висока,
 И самъ бела та румена,
 Още да самъ църноока,
 Ке залуба Царевото,
 Царевото хазнадарче,
 Беговото челебиче.
 Деня вечеръ хазно брой,
 Та неможе да доброй,
 Двата ке го добройваме.
 Де га дочу Царевото,
 Царевото хазнадарче,
 Беговото челебиче.
 Даде двѣста та го узе,
 Даде триста та се венча,
 Та са броили Царевата
 Царевата хазна.

Такова повторяване срѣщаме и въ пѣсенъта 27та (12—14) :

Млади зелени Яно, ненаходене,
 Не находене Яно, не наносене,
 Не наносене Яно, не нагледене.

Или въ пѣсенъ 51. (17—30).

Юнаци си плачетъ :
 Мили тенки пушки,
 Та кой ке ви бриши,
 И ви полни,
 И ке си таврува ?
 Невести се плачетъ :
 Мили мушки деца,
 Та кой ке ви люля,
 И ке си таврува ?

Дивойки си плачатъ :
 Мили тенки дари,
 Та кой ке ви дарува,
 И ке си таврува?

Повторяване заедно съ противопологание имами
 тоже въ пѣсень 35та (В):

Море язъ вечерамъ, ти дремешъ,
 Азъ ти свиремъ, ти плачешъ,
 Море гиди сърце дремливо,
 Гиди очи плачливе!
 Море хайде да се мениме,
 Море твоето сърце на моето,
 Море моето сърце на твоето.
 Море твоете очи за моете
 Море моите очи за твоите.
 Море ти не ми одреви,
 Нето съ очи прогледна!

Такова противупологание на двѣ неща, съ което става тѣй наричаемий „контрастъ“, твърдѣ много припомага за покрѣпко описване и за поясно изражавание на една мисль, или за усиление на една идея.

Повторяване на сжщата една дума „бели“ като *epiteton perpetuum*; н. пр.

Яна е села бела лоза,
 Та гу е села и градила,
 Та и градила та и копала,
 И копала и гледала.
 Лоза е дала бело грозде,
 Та е брала Бела Яна,
 Та е брала бело грозде,
 Та е чинила бело вино.

В. (65, 1—8).

Освѣнѣ това има въ пѣснитѣ на много мѣста нѣкаква наивность, която твърдѣ хубаво се прилага къмъ цѣлата смисль съ своята искренность и непристорность, и за която може да се каже сжщото, както го казахъ погорѣ за повторяванието. Н. пр.:

Ако знаемъ, ке ти кажа,
Ак' незная, що ке кажа.

В. (20, 5—6).

Ако знаеме, ке ти кажеме,
Ак' незнаеме, що да ти кажеме.

В. (6, 31—32).

Не язъ го знаемъ,
Не той ме знае.

В. (20, 27—28).

А сега да видимъ една цѣла пѣсенъ, за която може да се каже, че има отъ къмъ всѣко отношение усъвършенствувана поетическа форма. (В. 62.):

Гюргіе моме хубава,
Азъ искамъ нещo да те питамъ
Право вѣрно да ми кажешъ?
— Питай ме питай юначе,
Ако зная ке ти кажамъ,
Ако незная, що ке ти кажа.

— Гюргіе моме хубава!
Море що си толко хубава!
Ил' си отъ Бога паднала?
Ил' си отъ земя никнала?
Ил' те златаренъ олия?
Ил' си презъ прьстенъ минала?

— Юначе луда гидия!
Дек' се е чюло видело,
Мома отъ земя да никне,
Мома отъ Господъ да падне,
Мома златаренъ да лее,
Мома презъ прьстенъ да мине.
Мене ме майка родила,
На добъръ день Великденъ,
На по добъръ кърстила,
Гюрге ми име турила,
Благо ме млеко баняла,
Рудо ме ягне хранила,
Ройно ме вино пойла.
Харна самъ майка имала,
Харно ми мене гледала,
За това самъ толко хубава.

Между поетическитѣ фигури може да се брои тоже въ трѣшній обѣктъ, т. е. таково изражение гдѣто се дава къмъ единъ глаголъ обѣкта отъ сжщій коренъ п. пр.

Дарба да ви дара;
или: Дърва носи свирка свирн.

Таквизъ нѣща много пжти намирами въ старокласическитѣ пѣсни; а рѣдко се намиратъ въ старокласическата проза; но още по малко въ модерната.

Между това българскитѣ народни пѣсни съдържаватъ разнообразни таквизи украшавания и много ги обичатъ, тжй щото нашитѣ поети би могли да си послужатъ съ тѣхъ, за да украсятъ своята поезия въ народниятъ духъ.

Затова положихъ труда си, да събера отъ народнитѣ пѣсни найобичнитѣ и найхубавитѣ фигури, които спадатъ въ тази категория. Н. пр.:

Мили тенки дари,
Та кой ке ви дарува.

В. (51, 27—28).

Що сладко би си заспала,
Горокъ самъ сънъ сънила.

В. (74, 12—13).

Дарба да ви дара,
Двѣ тѣнки кошулѣ,
Безъ ветеръ да се веятъ,
Безъ слѣнце да се сушатъ.

В. (92, 14—17). В. (92, 22—25).

Още рѣчята недорече.

В. (32, 11).

Девойче мило хубаво,
Море ка се дума думаме.

В. (34, 1—2).

Дребна ми роса заросила.

В. (34, 7).

Та ми кладе столъ да стопна,
Столо стои той не слѣва.

В. (36, 12—13).

Да подухни тихинъ ветеръ,
Да зароси дребна роса.

В. (36, 20—21).

Сенка и се засенило.

В. (46, 8. 4, 23).

На равно поле делба делеха.

М. (87, 16).

Отишалъ си е младъ Стоянъ
Во тая гора зелена
Та дребна лова да лови.

М. (95, 12—14).

Първа брѣзна пусна
И втора повтори.

М. (109, 23—24).

Вървете моми, вървете жени,
Та купувайте сякакво куне.

М. (116, 12—13).

Бре още речъта слънце, слънце не дорече.

В. (17, 25).

Сосъ бой да се бие.

В. (123, 8, 24, 26).

На него гозба да не го гостишъ

В. (122, 16).

Пушка пукна Будима града.

В. (49, 2).

Вихоръ ми вии во гора зелена.

В. 1, 1).

Та ке му люлка залюлямъ.

В. (2, 41).

Самовила градъ градила.

Градъ градила, зидъ зидила.

В. (3, 1—2).

Кошуля шие,
Тенка ленена.
Ржбове ржби
Отъ голо злато,
Тегели тегли
Отъ жълто злато.

В. (41).

Зидъ зазиди, варвароса
Та немога да те вида.
Да би пиле да прилета,
Тамо лѣто да лѣтува,
Тамо зима да зимува,

В. (45, 15—19).

Огледъ да ме гледашъ.

В. (48, 13).

Вѣтаръ вѣе въ езерото.

В. (312, 1).

Твоитѣ сестре Стано, китке кичиха,
Китке кичиха Стано, море ке ти пустнатъ.

В. (17, 20—21).

Рано е ранила Струма невеста.

В. (7, 18).

Лафина служба ги служи и плаче.

В. (10, 16).

Ка ми се одборъ одбрали,
Като одбрана пшеница,
Те ми се редомъ порели.

В. (10, 24—26).

Още речъта не доречѣ.

В. (14, 21).

Горокъ си сопокъ сонила,
Че е умрела майка ѝ.

В. (18, 12—13).

Едно дърво дафиново,
Цветъ цветило, родъ родило.

В. (22, 1—2).

Пѣсна пѣе, дури вреви.

B. (22, 5).

Битке кичетъ, Дана вреватъ.

B. (23, 39).

Отъ декъ роса роси,

И га ке зароси.

B. (29, 53—54).

Зора ми се е озорило.

M. (83, 2).

Шедба шете Марко Прилепчанецъ,

Шедба шете низъ Косово поле.

M. (143, 1—2).

Турци си седна'а ручекъ да ручаетъ.

M. (75, 13).

Мама си рожба родила,

Име е било Стояне,

Въ златна го люлка люляла

Като люляла думала.

M. (81, 1—4).

Мама имъ певка певала.

M. (85, 9).

Разшири ржки широке

Извиси гласи високе.

B. (79, 11—12. 11, 45, 46).

Къмъ тѣзи поетически украшения, които до сега споменахъ, и които се намиратъ почти въ всѣка пѣсенъ, единъ или повече пѣти, придружаватъ се още тукъ тамъ пѣкои поетически фигури, които служатъ за поголѣмо украшение, и които сж, казалъ би, послѣденъ орнаментъ, който може да се притурни на една пѣсенъ; както могатъ да се притуратъ разни орнаменти на примѣръ на една кжца, когато тя е вече довършена.

Но сжщо така, както на една кжца немогатъ да се натрупатъ всички възможни орнаменти, за да тя

неизгльдва бомбастична, или пресилена; тжй сжщо и народнитъ поети не сж давали никогашъ всички възможни украшавания на една само пфсенъ; но ги раздълватъ на по више пфсни, по разни качества и количества. И такава раздълнение отговаря на началата на естетиката, и ни угажда при слушанието на пфснитъ, като не се затруднявами и заситвами на единъ махъ отъ всички възможни украшения; но гльдайки на вефка пфсенъ нфщо ново, вървимъ си отъ една къмъ друга, както единъ зритель, когато изльзне по нфкоя хубаво уредена улица, той отива отъ една сграда до друга; защото не е възможно да види всички орнаменти на една сграда съкупени.

Между тфзи поетически орнаменти броимъ най напредъ а аллитерацията, подъ която разумфваше слфдвание на нфколко таквизъ думи една слфдъ друга, които почнуватъ съ сжща съгласна. Колко по голфмо е тфхното число, толкозъ по хубава е аллитерацията; по разбира се, че трфба да си има края и своя размфрь, а и своето мфсто. Н. пр.

Бре Митре, Митре, Митре майсторче!

В. (275, 1).

Бре Маноилъ, Маноилъ майсторе!

В. (7, 1).

Море моме, малкая моме!

В. (78, 1).

Дфто има на вефкаде по четири а аллитеровани думи.
А въ пфсенъ 45, началото гласи тжй:

Море моме малкая моме

Мощне ми си аресала.

Тука има даже шесть а аллитеровани думи.

По три думи, които съставляватъ аллитерация, намирами въ слфдующитъ стихове:

Мила моме мила душо!

В. (45, 11).

Моме малка моме.

В. (48, 1).

Мале, мила мале!

В. (47, 3).

Леле моме, малой моме!

Че те прашамъ и разпрашамъ.

В. (310, 1—2).

Отъ по двѣ думи има аллитерация въ слѣдую-
щитѣ стихове:

Азъ ке стана прахъ и пепелъ.

В. (9, 4—6).

Бре гърмна гърмна и се тресна,

Отъ яснина безъ облаци.

В. (9, 13—14).

Вело Велико!

Що бело перешъ?

В. (51, 42).

Въ този стихъ има освѣтъ аллитерация и една
ассонанция.

Какво разбирами подъ дума ассонанция?

Подъ дума „ассонанция“ разбирами такава поети-
ческа фигура, дѣто се намиратъ нѣколко думи една
слѣдъ друга, които иматъ еднакви гласни въ средата
си, както горѣ Вело и бело.

Стадо си остави,

Стадо неброяно.

В. (48, 5—6).

Те вихнаха, те отидоха.

В. (11, 34).

Вело ле, Вело Велико.

(В. 122, 29).

Сипна се Яна, разбуди,

Цикна си Яна, заплака.

В. (18, 14—15).

Примѣръ за аллитерация и ассонанция въ едно

Мари Радо, бяла Радо!
Царъ царува въ Цариграда,
Бяла Рада въ Буденграда.
Биха Турци, биха Гърци
Биха млади Яничаре,
Не можаха да разбиятъ
Нови града Буденова.

М. (107, 1—7).

Слѣдъ Милка тече Милкина майка,
Се текомъ тече и викомъ вика.

М. (116, 29—30).

На конецъ на свойя расказъ за формата имамъ да напомня, че поетитѣ тоже нѣкогашъ обичатъ да изразятъ единъ предметъ съ двѣ названия. Н. пр.

Вели и говори.

В. (123, 24, 41).

А Петра имъ вели

Вели и говори.

В. (89, 25—26).

Поръчала е, наръчала е.

В. (3, 3).

Изъ споменатитѣ нѣща ние вече виждами, че Българскитѣ народни нѣсни съдържаватъ по своята си форма всички качества, които могатъ да имъ определятъ почетно мѣсто между поетическитѣ произведения на народната муза отъ Славянскитѣ и други Индо-европейски народности. А не само отъ тѣзи външна страна иматъ си тѣзи нѣсни голѣма цѣна; но тоже ако погледнемъ на тѣхното съдържаніе, то виждами, че това имъ е твърдѣ отбрано, че предметитѣ сж привлѣкателни, че мислитѣ сж здрави, идентѣ ясни и хубави; съ една дума, ядката е тѣй блага и здрава, както е красна и примѣрна формата на Българскитѣ народни нѣсни.

II.

Въ първата си скаска казахъ, че ние виждами изъ съдържанието на народнитѣ пѣсни разнообразието и дълбочината на душевнитѣ чювствования на Българскій народъ; а сега искамъ да подкрепя това мнѣние съ примѣри, заети отъ поменжитѣ въ послѣденъ пжтъ сборки на народнитѣ пѣсни. И дѣйстви-телно въ тѣзи сборки се намѣрватъ толкозъ разно-образни примѣри, щото не е възможно всички нито отъ похубавитѣ да ги навождамъ въ краткото врѣме опредѣлено за една скаска. И така съмъ принуденъ да се огранича само на пѣнкой видъ чювства, отъ които сърцето на народа е пълно, и които се изливатъ на яве въ извѣстната ни хубава форма.

Едно отъ най свѣтитѣ чювства, които познава че-ловѣческото сърце, е чювството на любовта.

Това чювство, което познаватъ всички хора, които си иматъ „сърцето на право мѣсто“ — както казва народната пословица, — е сжщеврѣменно главенъ под-вигателъ на почти всички по важни дѣйствия въ че-ловѣчески животъ. Единъ славенъ поетъ казва: „Ве-селость и любовъ поддържватъ вѣковното движение“. А и нашитѣ пѣсни сж пълни съ подобни възвишава-ния на любовта.

Да започнемъ съ найблага любовъ т. е. онази, която свързва родителитѣ съ дѣцата и тѣхъ съ родителитѣ.
Н. пр.:

Не ми е жалъ за любви,
Но ми е мило най-мило
Мжшкото дѣте малечко.
Кой ке го него повие?
Кой ке го него залюля?
Кой ке го него набозае?

В. (2).

Ние виждаме тоже толкосъ народни пѣсни, които паченватъ или въ които се повтарятъ думитѣ: „Мале, мила мале!“ или „Тейко драги тейко!“

Въ тѣзи нѣколко стиха ни е показано тжй свършено това чювство на майчината любовъ къмъ дѣтето и дѣтската къмъ майката, щото най отличний поетъ не би могълъ да изнамѣри нови изражения за това свято чювство.

Познато ни е въ ежедневиий животъ, че дѣйстви-телно ни се възбуждатъ таквизъ чювства много пжти и до такава степенъ, щото неможемъ да намѣримъ думи, за да ги искажемъ. Твърдѣ е тежко да се направятъ дефиниции за нѣкои чювства, а ако се направятъ, то пакъ ще си бждѣтъ непълни и неточии; и ако ги четемъ нѣкогашъ, не ще толкозъ добрѣ да изражаватъ вжтрешнитѣ усѣщания, отъ колкото ги изражаватъ поетическитѣ описвания, находящи се въ една пѣсень, а особено въ една народна пѣсень.

Любовното чювствование преминува даже и за единъ степенъ по надалечъ, и както обича майката дѣтето, не по малко го обича тоже и баба му и дѣдо му; н. пр.:

Остави ме да си ида,
Да занеса студна вода,
Че ми плаче мило внуче,
За студна вода.

В. (4, 34—37).

Отъ народнитѣ пѣсни виждами тоже любовъта въ семействата: Братътъ обича сестра си, а тя него и. пр.; ако ли единъ отъ тѣхъ е жаленъ, то симпатизиратъ наедно съ него и другитѣ членове на това семейство; ако ли е радостенъ, то се радватъ и другитѣ съ него.

Да погледнемъ пѣсенъ 4та, дѣто ни се представява твърдѣ хубаво, колко обичатъ братята своитѣ сестри. Н. пр.

Нединитѣ деветъ братя
 На Неда си сбороваха:
 Варай Недо милна сестро!
 Що си толко ожалена?
 Ожалена, утлачена?

В. (4, 49—53).

А нито съ границитѣ отъ семейството недава да се ограничва любовъта; тя преминува и тѣзи граници, държейки думитѣ на Исуса Христа, който е проповѣдвалъ прекрасно идеята на общата любовъ, като е казалъ: „Дѣца! Любете се по между си“, а на друго мѣсто е притурилъ: „Люби ближниятъ си както самага себе“. — Много пкти поетитѣ сж се въдушевлявали отъ сжщитѣ идеи, и познати ни сж думитѣ на единъ нѣмски поетъ който въ своето възнесение за сжщий принципъ възкликна: „Бждете пригърнати милиони, тази целувка на цѣлийтъ свѣтъ!“*) Тоже въ нашитѣ народни пѣсни виждами на много мѣста, дѣто се говори за междусобната любовъ на чловѣцитѣ. И самата бълг. нар. пословица казва: Гдѣто има миръ и любовъ, тамъ е и Богъ.

Любовъ е онзи предметъ, съ който се занимаваха поетитѣ отъ найстаритѣ времена и до днесъ. Тѣ опис-

*) Seid umschlungen Millionen,
 Diesen Kuss der ganzen Welt!

(Schiller.)

ваха тозъ предметъ въ различни форми, а още неможе да се каже, че сж го исчернили. Народнитѣ пѣсни тоже описватъ любовта въ всичкитѣ нейни фази. — Най напредъ да видимъ, какъ дойде любовта. Съ този въпросъ се занимаваха и поети и философи; намъ е сега думата за първитѣ. Тука се сѣщамъ преди всичко на поетическото тълкувание отъ единъ модеренъ поетъ (J. Sturm), който казва любовта е като една роса, която пада въ една тиха нощъ; на утреньта, когато излѣзе слънце, виждами, че се блѣщатъ по зелената трѣва капки подобни на кристалъ, а никой незнае кога сж надпали отъ небето. — Другъ единъ поетъ казва: ако ме питаши, отъ кжде иде любовта, азъ немогж друго да ти кажа, освѣнъ, че тя дохожда и е тука. Приблизително съ това казва ни и народната пѣсенъ 50та:

Пиперъ зърно за двѣ мале моме.
 Коня вяхамъ коньо аджамия,
 И азъ друга аджамия,
 Азъ го карамъ то доло, то гори,
 Той ми кара на момини двори;
 Да излезе мома малка мома.
 Не излезе мома малка мома,
 Лю излезе момината майка.
 На мома си вели, вели и говори:
 Излези керко, здрава неизлегла,
 Какво добро на портитѣ дошло.
 Ка самъ стара самъ го ресала,
 Да би млада би го залюбила!
 Мълчи мале мълчи унимела,
 Унимела мале услыела,
 Азъ го любимъ — сега съ Богомъ три години!

В. (50, 1—17).

Въ народнитѣ пѣсни се казва, че любовта има свойтъ изворъ въ очитѣ. И касателно за това казва поета:

Ка се сретò малкая мома,
 На очи ми огенъ даде
 На душа ми разболѣла.

В. (58, 16—18).

Или:

Още ке, пиле море, мома ходишъ
 Мома ходишъ светò горишъ?
 Кого видишъ огенъ давашъ.

В. (58, 1—3).

Погледътъ въ обще играе при залюбени хора голѣма роль, поглѣда оцѣстивлява и неоцѣстивлява.
 Н. пр.:

Иди да викашъ Маноило майсторо,
 Манойлъ майсторо мое първо любии,
 И да го вида и да ме види
 — — — — —
 Струма невѣста душа ке даде.

В. (7, 40—42, 46).

Позната е французската пословица „Le style е l'homme“ т. е. стиль е човѣкъ, а философътъ Екхартъ мисли, че съ по-голѣмо право би могло да се каже, че погледътъ е човѣкъ; защото на погледа се основава душевната снага на човѣка. Изъ очитѣ некатъ нѣкои френологи да заключатъ на характера на човѣка. Окото въвежда човѣка въ свѣта, както ухото въвежда свѣта въ човѣка: и за това можемъ и отъ философическата страна да си растѣлкуваме, какъ човѣкъ съ своитѣ си очи приема въ себе окръжающитѣ го творения. Особенно за него сж привлекателни хубави творения: а както вече самъ Хумболдъ казва: женската подоба стои по близо на хубостъта, отъ колкото мъжката; защото въ нея е най голѣма осѣщайна хармония. А хармонията е първо условие за едно хубаво впечатление.

За това можемъ да си растѣлкуваме, защо окото се радо обраца на подобитѣ, които съдържаватъ въ себе

си таквази хармония. Последствията отъ тѣзи погледи ни изказватъ самитѣ народни пѣсни; както н. пр. въ пѣсень 58 дѣто се казва, въ слѣдствие на това че настана „сърдечна болестъ“.

Кого видишь вогень давашь
Кого сретешь разболувашь,
Той си лежи кой по два дни.
Кой по три дни.

В. (58, 3—6).

Ка си сретò малкая мома,
На очи ми вогенъ даде,
На душа ми разболѣла.

В. (58, 16—18)

А пѣсень 98 преставалява ни и друго едно слѣдствие, т. е. че при таквизъ случаи човѣкъ се побърква; н. пр. когато е видѣлъ Стоянъ (В. 98) три хубави моми:

„Щото бѣха тенке та високе,
„Щото бѣха беле та румене,

побъркалъ се е тѣй, щото е загубилъ калнака, пушката, пищовитѣ и чифтъ паласки.

Поетично описвание за любовъта имама въ слѣдующитѣ стихове;

Гори гори пуста прика
Така гори моята душа

В. (93, 36—37).

Моме малкая моме,
Хубава гиздава!
Не стой срѣща мене,
Изгоре за тебе
Като лень за вода
Я босильокъ за сенка

В. (154, 1—6)

Колкото за дѣвойката, какъ си избира тя бѣдѣщій мжжъ, това ни представлява пѣсень 74 (В) на единъ тѣй хубавъ начинъ, щото мисля, че заслужва да се прочете цѣла. Тя глаен:

Моме ле моме хубава!
 Легнала е мома легнала е
 Подъ това дърво маслина.
 Подуна ветеръ фортуна,
 Откина вейка маслина,
 Потопи мома по лице;
 Синиа се мома разбуди,
 На ветеръ си люто кълне:
 Отъ Бога да недуналъ ветеро,
 Що откина вейката,
 Та ми мотопи по лице,
 Що би си слатко заспала,
 Горокъ са сънъ сънила:
 Че ми сж дошли три любовии,
 Едню ябулка даваше,
 Вторю пръстенъ даваше,
 Третю китка даваше.
 Щото ми ябулка даваше
 Понуда да му го подава.
 Щото ми пръстенъ даваше,
 Презъ него да го помина.
 Щото ми китка даваше
 Съ него да се кердосаме.

А щомъ се хареса на дѣвойката единъ юнакъ, на нея е тежко безъ него, както казва дѣвойката въ пѣсень 83:

Немогж три дни безъ тебе,
 Дили до три години.

B. (83, 1—2).

Горѣща любовъ (между момче и мома) има свое прекрасно описание въ пѣсень 310та, дѣто е резюмирано почти всичко, което казахъ по горѣ за това благо човство. Пѣсеньта гласи тѣй:

Леле моме малой моме,
 Ке те прашамъ и распрашамъ,
 Како си се научила,
 Само легни, само стани?
 Я сиромана ненаученъ,

Самъ да легнамъ самъ да станнамъ,
 Са нокъ седамъ тебе мисламъ,
 Тебе мисламъ себе плачамъ,
 Како си научила?
 Тебе мисламъ сълзе ронамъ,
 Танко кърпче утопувамъ,
 На гради го усушумъ,
 Оти горемъ силенъ огенъ.
 — Гори лудо та изгори,
 Ама нема що да чинишь,
 Мене майка не ме дава.
 — Ахъ девойко, ахъ душманко!
 Я изгоре салъ за тебе.
 — Гори лудо, гори младо,
 Ама нема що да чинишь!

Сжщо и пѣсенъ 311 (В):

Девойко, девойко,
 Турско огледало,
 Ергенска препала.
 Девойко, девойко,
 Нестой спрама мене,
 Изгоре за тебе,
 Како ленъ за вода
 У Петрови пости.
 Како Турчинъ ергенъ
 У Байрамови пости
 За мома каурка.
 Девойко, девойко!
 Изгоре за тебе,
 Како босилокъ за сенка,
 Каранфилъ за вода,
 Джунджуле за ветаръ.

В. (310 и 311).

Външнѣи знакъ на любовта е цѣлуванието; н.
 пр. майката си цѣлува дѣтето, братътъ сестра си, же-
 ната мъжа си и т. н. Една пословица казва, че цѣ-
 лувка въ пристойность не може никоѣ да запрети; а
 сжщо така мисли и народнѣи поетъ, както го описва
 въ 106 пѣсенъ (В).

Дѣвойко море дѣвойко!
 Дѣвойка плива по море,
 Чобанъ стои край море,
 На дѣвойко зборува:
 Дѣвойко море дѣвойко!
 Да ми дадешь да те целувамъ
 Дѣка ти стои гердано,
 Край гердано бисеро.
 — Дѣвойка вели говори:
 Юначе луда гидио!
 Тукъ не се мома целува,
 Туку се мома целува,
 На майчини дворове
 На бащини тремове.
 —Излажа се Чобано,
 Искара го отъ море,
 Доведе го до дома
 На бащини дворове,
 На бащини тремове,
 Отъ далекъ иде и вика:
 Излѣзи мале излѣзи,
 Чобанъ иде сосъ мене.

Най послѣ имамъ да спомена, че ако обичами единъ
 човѣкъ, то ни е мило и всичко онова, което има на
 себе, или което носи той. Така ние виждами въ пѣ-
 сень 105-та, че момъкъ носи съ себе моминитѣ вещи

За това грижа ли берешъ
 Гердано ти е на мене,
 Позлатенъ гайтанъ отъ коса,
 Деня го носа въ пазова,
 Вечеръ го клавамъ изглаве.

Сега да погледнемъ едно жалование на момата,
 на която се изгубило първото либе. За това се спо-
 мѣнува въ 42 пѣсень, въ която ни се представлява
 една дѣвойка въ черно облечена тѣжна и жалостна;
 но да послушами народния поетъ какъ пѣе съ жалость:

Вело Велико!
 Що бело перешь

Та църно носишъ?
 Ил' майка жалишъ,
 Ил' баща тжжишъ?
 — А бре лудо!
 Не майка жала,
 Не баща жала,
 Туку си жала
 Първото либе,
 Що е загинало,
 Деветъ години.
 Коньо му дойде,
 Него го нѣма!
 На коньо му има,
 Зелено седло,
 На седлото е
 Книга пишана.
 Книгата пее:
 Жени се Вело,
 Нимой ме чекашъ.

Въобще изъ народнитѣ пѣсни виждами постоян-
 ностъ на дѣвойката. Н. пр. въ 20-та пѣсенъ, дѣто
 единъ младежъ предлага на дѣвойката, да остави оно-
 гова съ когото е годена и да се венчае съ него, виж-
 даме какво му отговаря:

Дѣвойко море дѣвойко!
 Върни него земи мене.
 А тея му вели и говори:
 Юначе луда гидия,
 Дек' се е чуло и видѣло,
 Що се зева да се враща?

Една нова хубава черта, съ която ни се представля-
 ватъ въ народнитѣ пѣсни българскитѣ моми, е тѣхната
 постоянностъ въ вѣрата. Н. пр.

За моята вѣра кървѣта ке пролеа!
 Како що си рече Митра така стори.

Рахманъ бубюкбаша,
 Я той и вели
 Вели и говори:
 Тодоро Тодоро!
 Земи мене Тодоро,
 Аскеръ ме погубишь,
 Мене ми погубувай.
 Я Тодора вели,
 Вели и говори:
 Варай Рахманъ булюкбаша!
 Ти си Турчинъ друга вѣра.

В. (123, 31—41).

Въ пѣсень 78 (М) „Жална Кана“ намѣрвами за постоянството въ вѣрата слѣдующий геройский примѣръ. Въ начало се казва, че хвърлили Кана въ тъмница, а послѣ идатъ Турци къмъ нея и я убѣждаватъ да се потурчи, ако ще да остане жива. Но тя казва слѣдующето:

Какъ си вѣра да предамъ,
 Що я първо да забравамъ!
 Далъ на оро ке ме видишь?
 Алъ на гости ке ти дойдамъ,
 Ил' на гости ке ми дойдешъ?
 Или браќа ке пречекамъ,
 Или въ Църква ке си одамъ,
 Или Велигденъ ке чинамъ
 Ели Божикъ ке дочекамъ?
 Единъ день иматъ въ година,
 Па незнаятъ кога идить.
 — Кога дочуха върли Турци,
 Още въ мѣка я удриха;
 Не имъ стигна тежокъ тумрукъ,
 Не имъ стигна дребенъ синджиръ,
 Не имъ стигна белезии,
 Въ нокти и спици набаи.
 Душà дадè, а не вѣра.

М. (78, 48—65).

Въ тази пѣсенъ слѣдователно видѣхми героическа смъртъ на една дѣвойка за нейната християнска вѣра. — Да погледнемъ сега на единъ юнакъ, който умира честно вслѣдствие на една получена отъ неприятели рана. Неговитѣ послѣдни желанія сжъ характеристически за цѣлото мисление и чувствовање на единъ юнакъ, а сжъцеврѣменно съдържаватъ въ себе си тоже много поезия, тжй щото пѣсенъта струва да се прочете цѣла :

Моме, моме Вардаренке!
 Пушка пукна Будима града,
 Куршумъ надна широко полѣ,
 Та си удари младо баряктарче.
 Едва е душа, едва проговори:
 Юй олдаши, юй мои кардаши!
 Харно коня, коня ми гледайте,
 На бунаро вода го пояйте,
 Харно мене, мене зарияйте
 На глава ми байракъ пободейте,
 На нозе ми чешма оградете,
 На чешмата басча оградете,
 На басчата китки разсадейте.
 Да доходятъ Будимски дивойки,
 Да налятъ вода студна вода,
 И да китке, китке да набератъ,
 И да мене, мене да пожалатъ,
 Лудо младо що е погинало.

Послѣ има още едно хубаво качество на момитѣ, което ни представляватъ женскитѣ народни пѣсни, т. е. тѣхното юначество и чистосърдечието имъ
 Н. пр.:

Радинке мома хубава!
 Раденъ тейко по двори ходи,
 По двори ходи съззи рони,
 Каште влѣва пърсте кърши.
 Доглѣда го Радинка:
 Тате ле стари тейко!
 Що ти е тате та плачешъ?

По двори ходишъ сълзи ронишъ,
 Каще влѣвашъ прѣте кършишъ.

— Радинке керко хубава!
 Мори не си чула разбрала?
 Отъ Цареви ферманъ дошло,
 Кой има сина да пусне,
 Кой нема сина па да пусне
 Двашъ дванадесетъ хиляди,
 И до четири стотини.

— Радинка му вели и говори:
 Тате ле, бре стари тейко!
 За това грижа ми бери,
 Язъ ке ида тате ле на войска,
 Сосъ стриковитѣ момчета,
 Сосъ мойтѣ братучеди.
 Купи ми коня хранѣна,
 Купи ми рухо юначко,
 Купи ми пушка боилия,
 Купи ми сабя огнѣна,
 Да избрича руса коса,
 Язъ ке ида татко на войска. --
 Купи и коня хранѣна,
 Купи и рухо юначко,
 Купи и пушка бойлия,
 Купи и сабя огнѣна,
 Избричи си руса коса.
 Те вихнаха, те отидоха
 Сосъ стрикови и момчета,
 Сосъ нейнитѣ братучеди.
 Тамъ седоха, мѣра много,
 Мѣра много три години.
 Никой не я разная,
 Че ми бѣше Радинка на войска,
 Отъ тамъ се назадъ върнаха,
 Тамамъ край селото приближиха,
 Край селото край хорото.
 Принустна коня хранѣна,
 Рашири рѣци широки,
 Извиси гласи високи:
 Бре чуите мало, голѣмо!

Радинка е била на войска
 Мома отидò мома си дойдò!

В. (11).

По горѣ говорихъ за предметитѣ, които привличатъ нашиятъ погледъ, а като такива разбира се, че трѣба! да бждатъ отъ всѣка една страна приятни и хубави. Понеже разказвахъ до сега за разни хубави душевни качества на девойкитѣ, то да погледнемъ сега тоже, какъ си представляватъ народнитѣ пѣсни външната женска хубостъ. А преди всичко трѣба да видимъ, какво значение и каква цѣна има за момата пейната хубостъ. Н. пр. въ пѣсенъ 33. виждаме, какъ юнакъ търси хубава мома:

Юначе, юначе,
 Гиди лудо дете!
 Толоко земя хойде,
 И си дойде,
 Нигди мома не яреса,
 Мома небендиса.
 Дури дойдè, дойдè,
 Моминото село,
 Тамо мома е реса и бендиса.

В. (33, 1—9).

За цѣната на хубостъта ни разказва хубаво слѣдующата пѣсенъ:

Море Маруде кадунъ Маруде!
 Като продавашъ вино и ракия,
 Не си продавашъ рамната снага?
 Я бре лудо, лудо та младо!
 Ако го давамъ скупо го давамъ!
 Рамната снага за шестъ хиляди
 Белото лице за петъ хиляди.
 Църнитѣ очи за три хиляди,
 Тенкитѣ вежи за двѣ хиляди.
 — Море Маруде кадунъ Маруде
 Постои Маруде и почекай,
 Да си продада рудитѣ общи

Рудитѣ овци, ваклитѣ овни,
 Ваклитѣ овни, дребни яганца,
 Язъ да прикуна твоята рамна снага,
 Рамна снага белото лице,
 Белото лице, църнитѣ очи,
 Църнитѣ очи, тенкитѣ вежи.
 Та е постоjala и почекала.
 Та си продаде рудитѣ овци,
 Рудитѣ овци, ваклитѣ овни,
 Ваклитѣ овни, дребни яганца.
 Та и прикуни рамната снага,
 Рамната снага за шестъ хиляди,
 Белото лице за петъ хиляди,
 Църните очи за три хиляди,
 Тенките вежи за две хиляди.

В. (39).

Въ пѣсенъ 77 се описва, колко привлѣкателна и интересна е дѣвойката, вслѣдствие на нейната хубостъ.

Море Димано, Джанъ Димано Димано!
 Кой бѣше то що помина отъ тука?
 Тая бѣше Джанъ Димана, Димано,
 Що носеше рамна снага на нея,
 Да би далъ Богъ да се стана сосъ нея.

— Кой беше то що помина отъ тука?
 Тая била джанъ Димано Димано,
 Що носеше бело лице со нея,
 Да би далъ Богъ да се стана со нея,
 Да целивамъ бѣло лице на нея.

— Кой беше то що помина отъ тука?
 Тая беше джанъ Димана, Димано,
 Що носеше църни очи на нея,
 Да би балъ Богъ да се стана сосъ нея,
 Да целивамъ църни очи на нея.

— Та Ботъ помогна та се стана сосъ нея,
 Та пригърна рамна снага на нея,
 Та целива бѣло лице на нея,
 И целива църни очи на нея.

Както модерний поетъ описва въ своитѣ пѣсни такъвизъ хубави и красиви дѣвойки, които му харес-

ватъ, тъй също се описватъ таквизъ моми и въ народнитѣ пѣсни, които отговарятъ на естетическия вкусъ на народа. Да погледнемъ отдѣлнитѣ отличия въ женската хубость, както ги намѣрвами описани въ народнитѣ пѣсни. Първо отличие е „тъпката и високата възраст“; н. пр.:

Стояне ли люби!
 Да ходишъ да гледашъ,
 Да гледашъ да терашъ,
 Таквѣ да не найдешъ;
 Таквѣ и хубава,
 Хубава и гиздава
 Тенка та висока.

В. (66, 29—35).

Мома стои покрай Дунавъ.
 На Дунавъ се огледова,
 Па си сама залепсува:
 Иой Боже ли, мили Боже!
 Ка самъ тенка та висока.

В. (87, 2—6).

Богъ да бие до три влашке моме,
 Щото биха тенке та високе,
 Щото биха беле та румене.

В. (98, 4—6) (12—14). и пр.

Но по често се намѣрва израженше „малкая мома“; н. пр.

Камъ да стретемъ малкая мома,
 Применета, наредена,
 Жълта китка на главата,
 Съ нова стомна на ржкитѣ.

В. (32, 7—10).

Бре да се той угоди
 За малка мома за църноземска

В. (275 21—22).

Море моме, малкая моме!

В. (45, 1).

Да целувамъ малкая мома

B. (36, 23).

Моме малкая моме,
Хубава гиздава.

B. (48, 1—2).

Моме малкая моме.

B. (48, 17).

Между боитѣ на красотата, най голѣма цѣнность
има „бѣлата“ и то за женското лице; н. пр.

Бяла Рада поробиха.
Вързаха ѝ бяло лице
Бяло лице съ бяла вѣла,
Черни очи въ черна вѣла

M. (107, 22—25).

Пригърна га, целива га,
Мегю нейни църни очи,
На нейно бело лице

B. (36, 27—29. 37, 19—22)

Мале ле, мила мале!
На лудото ракия,
Моето бело лице

B. (47, 22—24).

Да разгрее мале
Моето бело лице.

B. (29, 54—45).

Че ми ти пишатъ белото лице,
На бела книга.

B. (53, 12—13).

Нататкъб виждаме „бѣли рѣцѣ“, „бѣло гърло“,
„бѣли позе“ и т. н. Н. пр.

Стана да си иде дарба ме дари,
На бело гърло жълти жълтици,
На руси коси бели двойци,
На бели рѣки църни колбаи,
На бели ноги църни кондури.

B. (55, 10—54).

Какъ га виде Костандата,
Та си плесна бели ржки.

B. (16, 17—18).

Я сейминитѣ сосѣ бели ржки.

B. (46, 16).

А въобщо „бѣло“ споменува се н. пр.

И самъ бела та румена
Още да би черноока
Ке залюба царевото
Царевото хазнадарче.

B. (78, 6—9).

На лудото покриво
Моята бела сая

B. (47, 39).

Море Дено, моме Дено!
Що си Дено на день бела
На день бела и цървена.

B. (14, 1—3).

Даже и въобщо дава се Epitheton ornans „бѣла“
къмъ женскитѣ имена; н. пр.

Похвали се бѣла Рада
Снощи вечеръ на кладенци
Предъ момитѣ, предъ момцитѣ:
„Азъ съмъ мома надъ момитѣ,
А невяста надъ невясти,
И юнакъ съмъ надъ юнаци.
Я си въ село и не мия
Но се мия въ поле съ роса,
Дѣто Иовко стадо пасе.“

M. (79, 1—9)

Белилино бело злато
Кинисала е Белина.

B. (64, 1—2).

Петро, бела Петро!

B. (8, 1).

Варай Недо, бела Недо!

B. (4, 1).

Все се село разбегало,
Бела Неда небегала
B. (312, 2—3).

Бре Маро, Маро, бре, бела Маро!
B. (9, 1).

Недо, бела Недо!
B. (51, 1).

За очитѣ се казва всекогашь „черни очи“; н. пр.

Бела та румена
Таква църноока
B. (66, 36—37).

Да нарочи мале
Моитѣ църни очи.
B. (29, 56—57).

Пой мила мома църноока!
B. (36, 1).

Вишо Вишо църноока!
B. (61, 1).

На лудото вино,
Моитѣ църни очи
B. (47, 29).

Недо море Недо!
Дай ми Недо, дай ми
Едно църно око.
B. (276, 1—3).

Кога ќе ѝе тоя заманѣ,
Да приграцамъ рамна снага
Рамна снага, бела сая,
Да целивамъ малка мома,
Бело лице църне очи
B. (73, 5—9).

Че ми ти пишатъ църнитѣ очи
На чифте пишолѣе.
B. (52, 21—22).

Църноока мома на русъ юнакъ, —
Църноока мома на църноокъ юнакъ прилега.
B. (93, 24—25).

За веждитѣ се казва „тънки вежди“ и. пр.

Че ми ти пишатъ тенкитѣ вежди
На чифто паласки.

В. (53, 28—29)

Къмъ гореказанитѣ свойства на женската хубостъ
присъединява се още „рамна снага“; и. пр.

На лудото постеля,
Моята рамна снага.

В. (47, 34).

Кога ќе е тоя заманъ,
Да пригърцамъ рамна снага.

В. (73, 5—7).

А всичкото, което казахъ за женската хубостъ, е
резумирано въ пѣсенъта 196, дѣто се сравняватъ от-
дѣлнитѣ отличия на хубостъта, съ разни други пред-
мети, които сж познати по своитѣ характеристически
качества :

Що ми кълнешъ бели рѣки,
Иди кълни терзията,
Що шие бели саи.

В. (196, 7—9).

Що ми кълнешъ бело лице,
Дойди кълни телийката,
Що продава белилото.

В. (196, 17—19).

Що ми кълнешъ църни очи,
Дойди кълни църно гроздѣ,
Такиви сж моитѣ очи.

В. (196, 23—25).

Що ми кълнешъ тенки вешки,
Дойди кълни пиявице
Таквизи сж моитѣ вешки.

В. (196, 29—31).

А сега ще погледнемъ въ кратциъ мъжката хубость,
която имами описана въ пѣсень 61 (В):

Какъ да гу остави
И да гу заборава
Пусти тенко къретче,
Като люта змия.

— — — — —
Пусти бело лице
Като бела книга.

— — — — —
Пусти църни очи
Като църно гроздѣ.

— — — — —
Пусти тенки вежди
Като пиявици.

— — — — —
Пусти бели рѣки
Като симичия.

А хубостѣта на едно дѣте, описана е въ слѣдую-
щиятъ стихъ:

Имашъ сына златнокоса,
Златнокоса, сръбро-глава.

М. (83, 30—31).

Освѣнъ това описвание за хубостѣта намѣрвами
въ пѣснитѣ тоже описвания на различни ситуации
весели и радостни, въ които може народѣтъ да се
намира. Ако е веселъ, тогава пѣе весели пѣсени, ако
ли е жаленъ, тогава пѣе тѣжни пѣсени. Българскій
народъ обича пѣението, и почти нито единъ случай
нѣма за който да се не пѣе. И наистина до дѣто на-
родѣтъ ще пѣе и до дѣто ще обича пѣението, било
при работа, предъ или слѣдъ работа, тогава народа
всѣкогашъ ще бѣде крѣпкъ и здравъ морално и фи-
зично и всѣкога ще си е на своето мѣсто. Българитѣ
най-вече обичатъ да пѣятъ при хорото, и както пѣе-

нието си има свой изворъ въ най-старитѣ врѣмена на човѣчеството, тѣй сѣщо и хорото, което е тѣсно свързано съ пѣснито, бѣше познато на нашитѣ първи прадеди, било подъ тази или онази форма, подъ това или онова име. Изъ народнитѣ пѣсни виждами, че хорото е свързано съ цѣлпй животъ на народа и си играе въ него голѣма роль. Между толкова примѣри, които би можалъ да наведѣмъ ще спомѣна само слѣдующитѣ:

Какъ не га вие знаете,
Или е мома ил' невѣста?
Или е мома армосана?
На едно хоро играете,
На една църква влѣвате.

В. (6, 44—48).

Та си слѣзе край църквата.
Край църквата на хорото.

В. (16, 9—10).

Изъ тѣзи стихове виждами, че хорото има такова важно значение, щото народа въ своето си мншление поставя го до пай важното и свѣтото нѣщо т. е. до черквата.

Ако ли народа е жалостенъ то — както по горѣ казахъ — излива тѣжбата си въ пѣснитѣ; н. пр.

Я идеите докарайте
Двѣ дивойке пѣснопойке
Да запѣятъ жално тѣжно,
Жално тѣжно за жаленѣ,
За жаленѣ за плаченѣ.

В. (99, 21—25).

Освѣтъ иказанитѣ чувствования могълъ бихъ да наведе още разни примѣри изъ народнитѣ пѣсни, които сѣ характеристически за нашия народъ въ психологическо отношение; изъ сѣщитѣ народни пѣсни могли би да научимъ тоже много нѣща за етнографията, ми-

тологията и прочее. А да стане всичко това, нужно би било да се напише една голѣма книга, а никакъ не може да се искаже въ двѣ три екаски.

Впрочемъ пакъ мисля, че съ онова, което чухми до сега, вече рѣшихъ своята задача, която си поставихъ въ пачало, и която повторихъ въ днешната екаска, т. е. да докажа отъ една страна творческо-поетическата способностъ, а отъ друга страна дълбочината и разнообразието на душевнитѣ чювствования на Българскій народъ.

Но да не тълкува никой криво, дѣто допдохъ азъ да разсуждавамъ върху народнитѣ Български пѣсни, за това има да кажа, че както до сега проучавахъ народнитѣ пѣсни на разни други Славянски племена, то ми се е възбудило желание да се занимавамъ тоже съ Българскитѣ, за да сравня тѣхната цѣнностъ съ другитѣ. А за своя радостъ можъ да кажъ, че пеемъ се изтъгалъ въ своитѣ очаквания, и че при това изучаванне намѣрихъ дѣйствиелно толкозъ красоти на българскитѣ народни пѣсни, щото дойдохъ до убѣждението, че неоставатъ въ нищо назадъ отъ народнитѣ пѣсни на другитѣ славянски племена.

И когато виждами, че цѣната на народното благо е толкова голѣма, то това въ цѣлна мѣра заслужва да се събира още по пататъкъ. А прилѣжательно и точно събирание е толкозъ по нужно и неотлагаемо, защото отъ день на день колкото по много се шири културата, толкозъ повече се забравя старото народно имуцество, старитѣ народни бисери, които некогашъ не ще загубатъ своята цѣна; защото тѣ еж огледало, отъ което се вижда какъ се е развивалъ народа, какъ се е образувалъ и какъ е живѣлъ; и ежщеврѣменно народнитѣ пѣсни ще покажатъ на на-

шитѣ поети правия пѣтъ за развиванне на българската поезия.

И ако съ своитѣ скаски съмъ подбудилъ отъ ново интересътъ за народната поезия и ако съмъ поне нѣколко припомогналъ къмъ това, да се събира народното богатство още по нататъкъ, колкото е възможно по точно и по много, то съмъ постигналъ своята цѣль.

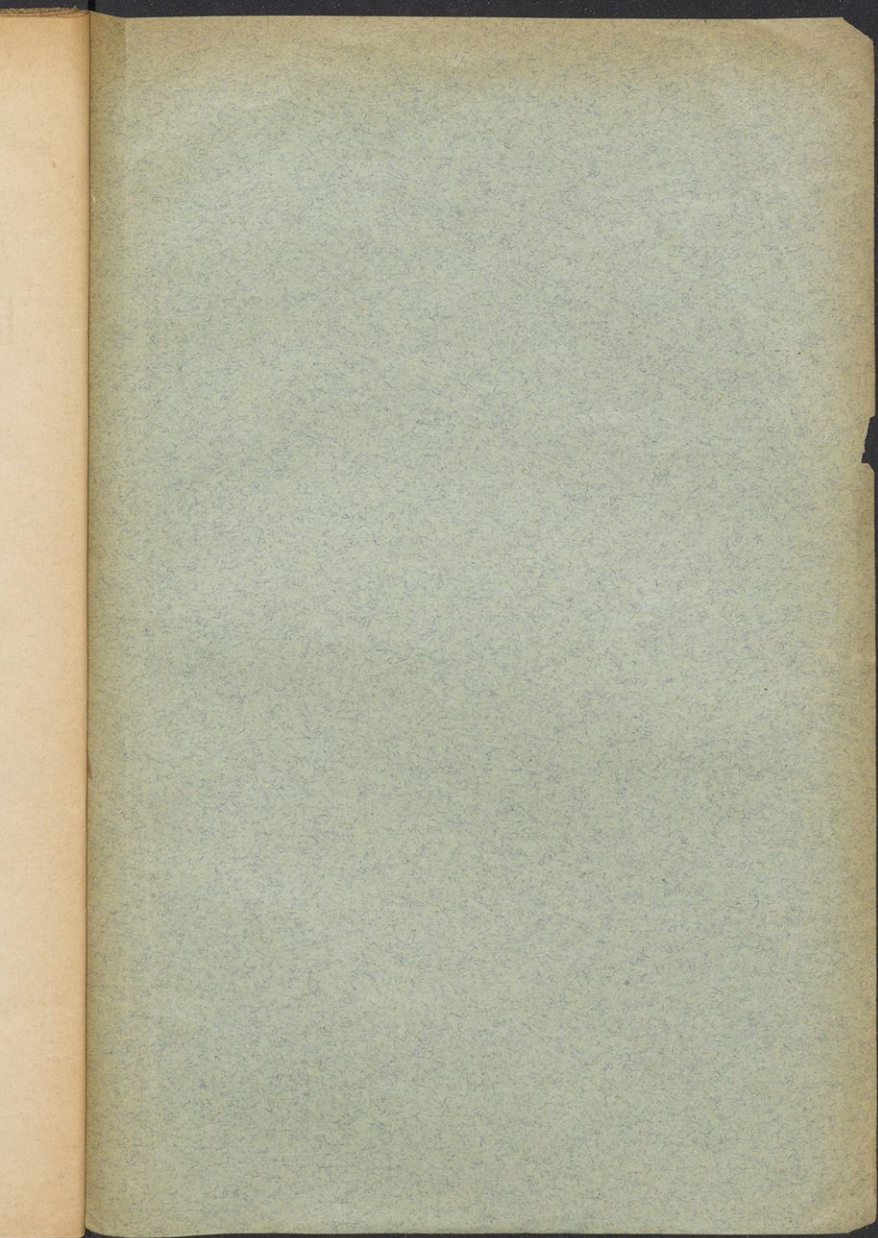
COBISS 3042300

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000439536

ЦѢНА І ЛЬВ.